

SVERIGES EKONOMI

Statistiskt perspektiv

Statistiska centralbyrån Statistics Sweden

Ur innehållet:

Tillväxten dämpades första kvartalet... sid 3

Första kvartalet mattades BNP-tillväxten av något och Sveriges ekonomi växte i en långsammare takt än kvartalet innan. De fasta bruttoinvesteringarna, med bostadsinvesteringarna i spetsen, lämnade det största bidraget till BNP.

Lönerna har utvecklats sig i samma takt som bärkraften sid 7

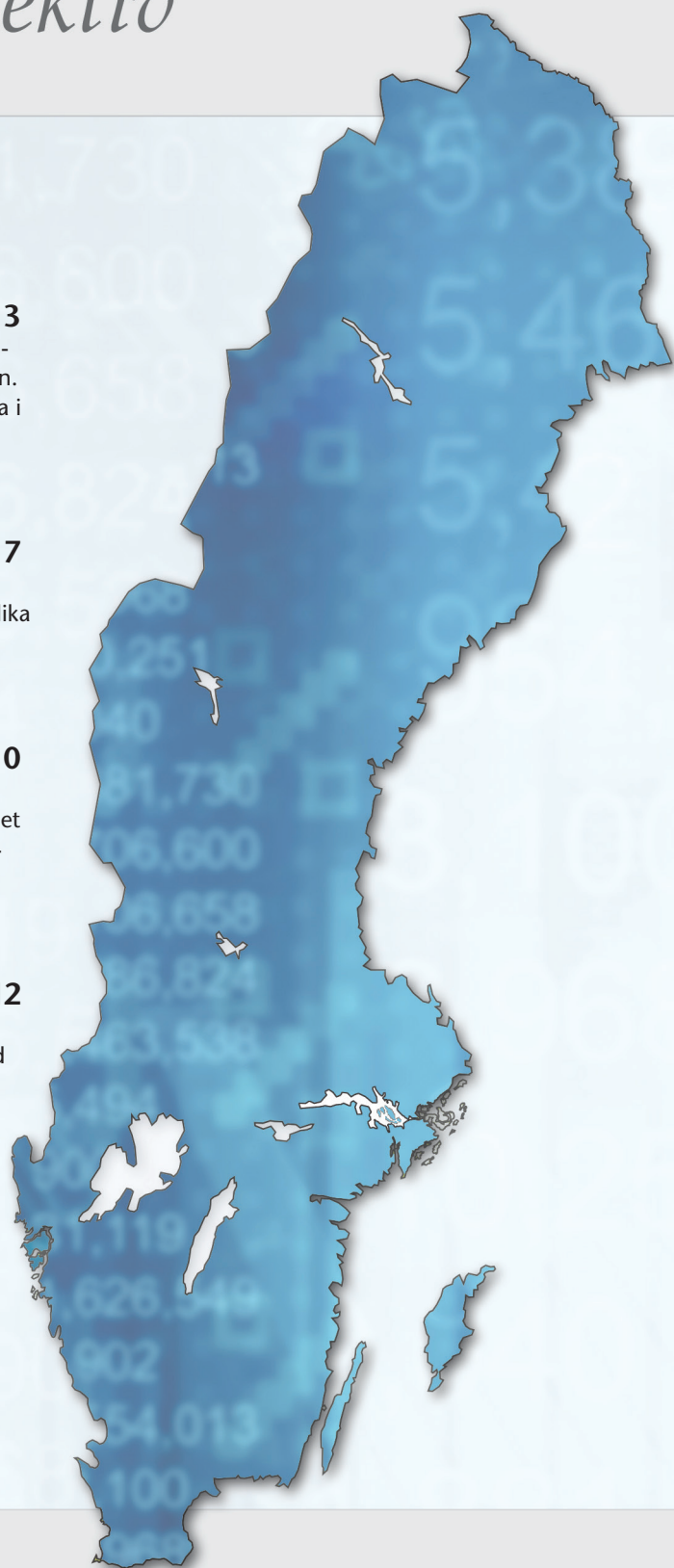
Under perioden 1950–2014 har bärkraften ökat i ungefär samma takt som de nominella lönerna. Det har dock sett olika ut under olika tidsperioder.

Konjunktursvängningar och finansiellt sparande.....sid 10

Den reala och finansiella ekonomin kan knytas ihop med variabeln finansiellt sparande som är identiskt oavsett om det beräknas från den reala eller den finansiella sidan av ekonomin.

Hushållens disponibla inkomster i NR och IoT.....sid 12

I denna artikel redovisas innehållet i hushållens disponibla inkomster inom ramen för nationalräkenskapssystemet med jämförelser mot inkomst- och taxeringsregistrets utfall.

Innehåll

Sammanfattning.....	3
BNP	4
Tidigare fördjupningsartiklar	16

Fördjupningsartiklar

Lönerna har utvecklat sig i samma takt som bärkraften.....	7
Konjunktursvängningar och finansiellt sparande.....	10
Hushållens disponibla inkomster i nationalräkenskaperna och i inkomst- och taxeringsregistret	12

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se/scb-indikatorer/

Sammanfattning

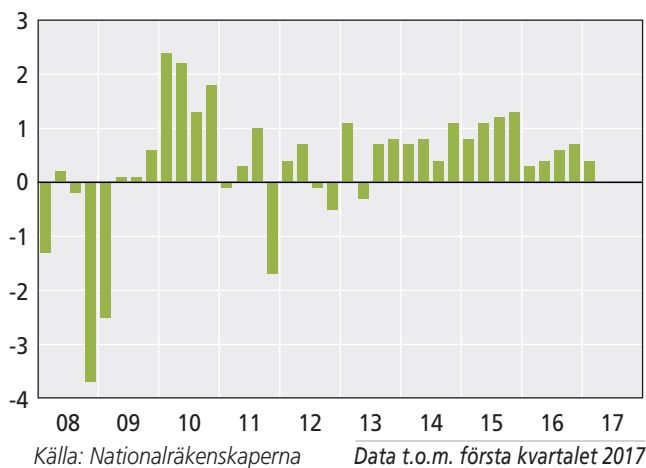
Tillväxten dämpades första kvartalet

Första kvartalet mattades BNP-tillväxten av något och Sveriges ekonomi växte i en långsammare takt än under andra halvåret 2016. Den inhemska efterfrågan, med de fasta bruttoinvesteringarna i spetsen, lyfte tillväxten. Även hushållskonsumtionen ökade och i något högre takt än föregående kvartal. Efter ett starkt fjärde kvartal lämnade utrikeshandeln ett negativt bidrag till BNP där en minskad tjänsteexport och stark import dämpade utvecklingen.

Första kvartalet steg BNP med 0,4 procent, säsongrensat. Tillväxttakten var därmed något lägre än fjärde kvartalet i fjol men var i linje med hur svensk ekonomi i genomsnitt har utvecklats under de senaste tio åren. Drivkraften i ekonomin var den inhemska efterfrågan där de fasta bruttoinvesteringarna, med bostadsinvesteringarna i spetsen, stod för det största tillväxtbidraget i BNP. De fasta bruttoinvesteringarna har ökat nästan samtliga kvartal sedan 2013, till stor del förklarat av att investeringarna i bostäder började stiga, men investeringsuppgången har fått en bredare bas allt eftersom flertalet investeringstyper har ökat. Första kvartalet ökade även investeringarna i maskiner och övriga byggnader och anläggningar medan investeringarna i immateriella tillgångar föll tillbaka.

Bruttonationalprodukten (BNP)

Procentuell förändring från föregående kvartal.
Säsongrensade värden

Även hushållskonsumtionen gav ett positivt bidrag till BNP-tillväxten första kvartalet. Ökade utgifter för bland annat transporter, möbler och hotell- och restaurangbesök bidrog till konsumtionsutvecklingen. Boendekostnaderna, som står för ungefär en fjärdedel av hushållens konsumtion, minskade däremot något under kvartalet. Sparandet var återigen högt och sparkvoten ligger för närvarande på den högsta nivån för ett första kvartal sedan 1980. Det visar att hushållen har möjlighet att konsumera mer än de gör för närvarande.

Läs mer om BNP-utvecklingen och fördjupande artiklar i detta nummer av Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv. Detta nummer innehåller tre fördjupningsartiklar.

Lönerna har utvecklat sig i samma takt som bärkraften

Bärkraft är arbetsgivares utrymme att tillgodose löneökningar utan att försämma sin konkurrenskraft. Bärkraften över tid analyseras med hjälp av långa tidsserier där data från nationalräkenskaperna länkats ihop med historiska nationalräkenskaper framtagen av forskare. Resultaten visar att under åren 1951–1980 steg de nominella löneökningarna mer än bärkraften. Från 1980 till 2014 har bärkraften däremot stigit i genomsnitt något mer än de nominella löneökningarna.

Konjunktursvängningar och finansiellt sparande

Den reala och finansiella ekonomin kan knytas ihop med variabeln finansiellt sparande som är identiskt oavsett om det beräknas från den reala eller den finansiella sidan av ekonomin. Artikeln belyser konjunkturella samband mellan den realekonomiska och den finansiella ekonomin.

Hushållens disponibla inkomster i nationalräkenskaperna och i inkomst- och taxeringsregistret

Hushållens disponibla inkomster är ett begrepp som används med olika definitioner beroende på vilket statistikområde som ska analyseras. I denna artikel redovisas innehållet i hushållens disponibla inkomster inom ramen för nationalräkenskapssystemet med jämförelser mot inkomst- och taxeringsregistrets utfall.

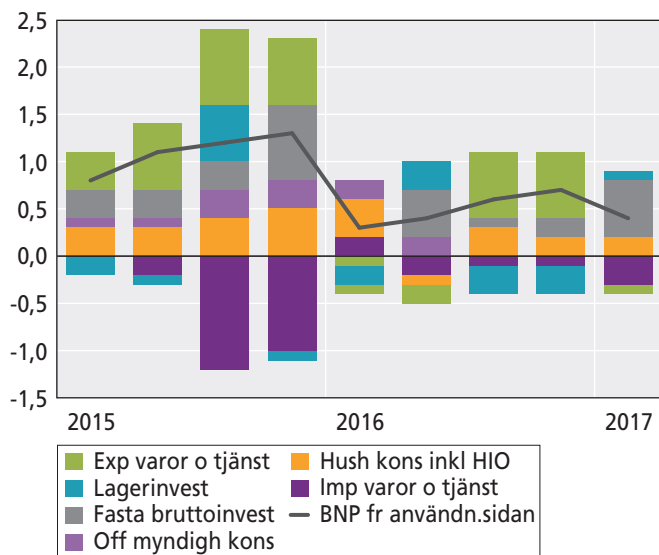
Inhemsk efterfrågan höjde BNP-utvecklingen

Tillväxttakten för Sveriges ekonomi mattades av under första kvartalet i år. Exporten, som tog fart under andra halvåret i fjol, dämpades på grund av minskad tjänsteexport medan den inhemska efterfrågan lämnade betydande bidrag till tillväxten. Framförallt de fasta bruttoinvesteringarna, med bostadsinvesteringarna i spetsen, ökade men även hushållens konsumtion bidrog till uppgången.

Efter den starka tillväxten under fjärde kvartalet 2016 dämpades BNP-tillväxten något och steg med 0,4 procent under årets första kvartal, vilket var i linje med den genomsnittliga säsongrensade tillväxten de senaste tio åren. Det var främst den inhemska efterfrågan, med bostadsinvesteringarna och hushållskonsumtionen i spetsen, som bidrog till utvecklingen. Utrikeshandeln, som lämnade betydande bidrag till BNP-tillväxten under tredje och fjärde kvartalet förra året, höll dock tillbaka tillväxten under första kvartalet i år. Det var en följd av vikande tjänsteexport, främst inom uthyrning och leasing samt utländska besökares konsumtion i Sverige, och stark import av både tjänster och varor under årets första kvartal.

Bidrag till BNP-tillväxten

Tillväxt i procent och bidrag i procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2017

Stark investeringstillväxt lyfte BNP

Första kvartalet steg de fasta bruttoinvesteringarna med 2,5 procent, säsongrensad och jämfört med kvartalet innan. Det var en klart snabbare tillväxttakt än de senaste två kvartalerna och högre än genomsnittet de senaste tio åren på 0,6 procent. De fasta bruttoinvesteringarna bidrog med 0,6 procentenheter till BNP-tillväxten och stod därmed för det största tillväxtbidraget i försörjningsbalansen.

De fasta bruttoinvesteringarna har ökat nästan samtliga kvartal sedan 2013 vilket till stor del förklaras av att bostadsinvesteringarna började stiga från låga nivåer. Under inledningen av 2014 fick investeringsuppgången en bredare bas då även investeringarna i övriga byggnader och anläggningar började stiga. Ett år senare tog även maskininvesteringarna fart.

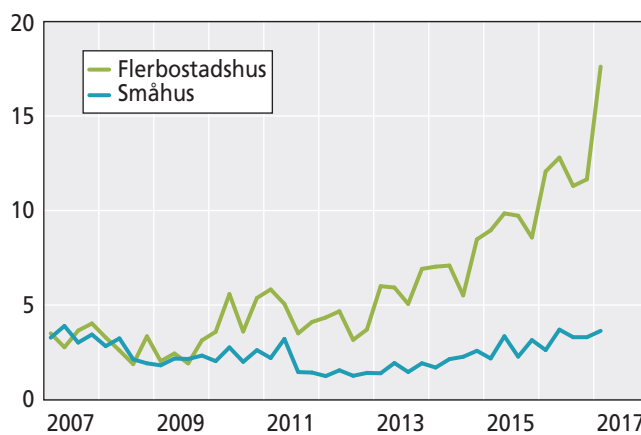
Kraftig uppgång för bostadsinvesteringarna

Den starka trenden för bostadsinvesteringarna fortsatte även första kvartalet 2017 med en ökning på 9,2 procent säsongrensad och jämfört med kvartalet innan. Ökningstakten tilltog därmed betydligt från 1,0 procent fjärde kvartalet i fjol. Bostadsinvesteringarna har, med undantag för några kvartal, agerat draglok för såväl de fasta bruttoinvesteringarna som BNP-utvecklingen de senaste fyra åren. Utvecklingen under första kvartalet var inget undantag då bostadsinvesteringarna bidrog med 2,0 procentenheter till den totala investeringsuppgången.

Bostadsinvesteringarna består till största del av nybyggnation av småhus och flerbostadshus men även ny-, till- och ombyggnad av dessa bostadstyper räknas hit. Det finns inga säsongrensade data för bostadsinvesteringar på denna detaljerade nivå, men mätt i årstakt ökade dock både nybyggnation av flerbostadshus och småhus med 46 respektive 38 procent. Ökningstakten i nybyggnation fortsatte därmed att vara hög, och för nybyggnation av flerbostadshus stegrades ökningstakten jämfört med tidigare kvartal, medan den dämpades något för småhusen. Påbörjandestatistiken av nybyggda bostäder utgör den huvudsakliga källan vid beräkningen av nybyggnadsinvesteringarna i nationalräkenskaperna.

Påbörjade småhus och lägenheter i flerbostadshus

Värden för de 4 senaste kvartalerna är korrigerade för eftersläpning i statistiken, tusental

Källa: Nybyggnad av bostäder

Data t.o.m. första kvartalet 2017

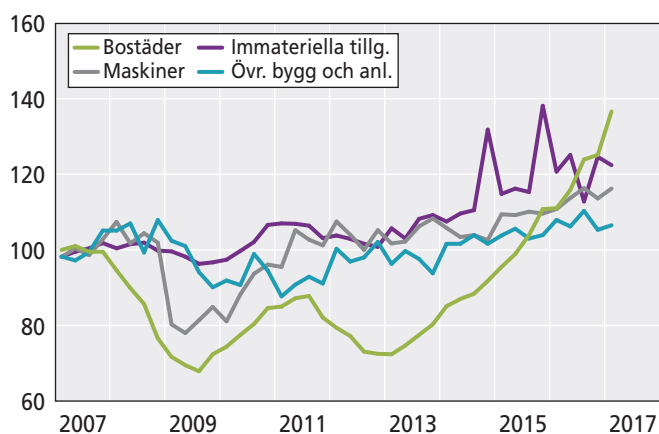
Påbörjade lägenheter i flerbostadshus har ökat markant under senare år, i synnerhet under fjolåret, och preliminära uppgifter för första kvartalet i år visar på att ökningstakten har skruvats upp ytterligare. För småhusen är uppgången inte lika tydlig.

Enligt nationalräkenskaperna steg till- och ombyggnadsinvesteringar av flerbostadshus med 6,6 procent jämfört med första kvartalet i fjol. Ombyggnation i småhus fortsatte däremot att minska i spåret av det reducerade ROT-avdraget som infördes vid årsskiftet i fjol.

Övriga byggnader och anläggningar har inte ökat i samma takt som bostadsinvesteringarna den senaste tiden. Under de senaste fyra kvartalen har bostadsinvesteringarna i genomsnitt ökat med 5,4 procent per kvartal, vilket går att jämföra med övriga byggnader och anläggningar som i stället redovisar en negativ utveckling. Det kan vara ett tecken på att den rekordhöga produktionen av nya bostäder tränger undan investeringar i bland annat kontors-, industri- och butikslokaler.

Fasta bruttoinvesteringar fördelat på investeringstyp

Säsongrensade kvartalsvärden. Index 2007=100

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2017

Investeringar i maskiner och inventarier vände uppåt första kvartalet efter en nedgång kvartalet innan. Sammantaget var ökningen 1,7 procent vilket gav ett bidrag till de totala fasta bruttoinvesteringarna med 0,5 procentenheter. Den positiva utvecklingen sammanfaller med en ökad import av investeringsvaror och produktion av maskinprodukter. Både investeringar i IKT-utrustning, som baseras på produktgrupperna datorer och telekommunikation, och transportmedel vände upp efter ett svagare fjärde kvartal.

Investeringar i immateriella tillgångar, som till största del består av investeringar i FoU och programvaror, backade däremot med 1,7 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan.

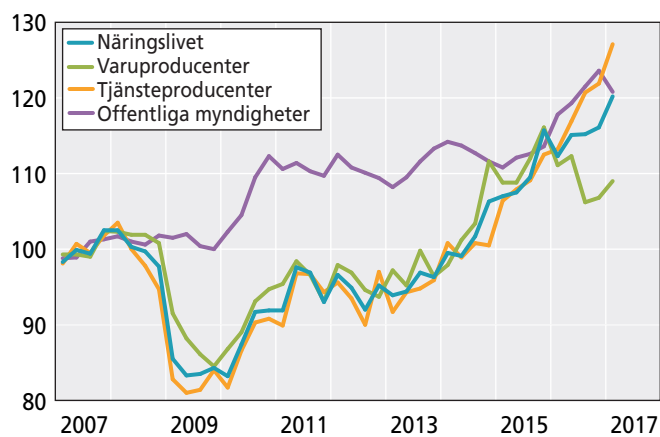
Uppgång för näringslivets investeringar

Näringslivets investeringar steg med 3,5 procent första kvartalet säsongrensat, vilket innebar att tillväxttakten stegrades efter en något mer dämpad utveckling under de sista två kvartalen i fjol. Investeringstillväxten i näringslivet har

ökat i en snabb takt sedan början av 2014. Första kvartalets ökningstakt överträffade dock med råge genomsnittet för perioden på 1,8 procent per kvartal. Drivkraften till uppgången hittas bland tjänsteproducenterna som investerat i en betydligt snabbare takt än de varuproducerande branscherna under senare år. Tjänsteproducenterna bidrog också mest till uppgången första kvartalet med en ökning på 4,2 procent där företagstjänster, bank och försäkring samt hotell och restaurang utvecklades starkt. Den positiva utvecklingen inom fastighetsbranschen fortsatte även detta kvartal och investeringarna har nu ökat nio kvartal i följd, till stor del förklarad av de höga ökningstalen för bostadsinvesteringarna. Uppgången var dock bred och det var endast transportbranschen som noterade negativa tillväxttal. De varuproducerande branscherna ökade sina investeringar med 2,1 procent. Det var den snabbaste ökningstakten sedan fjärde kvartalet 2015. Investeringarna minskade inom tillverkningsindustrin men vägdes upp av en synnerligen kraftig ökning i byggbranschen på 25 procent.

Fasta bruttoinvesteringar fördelat på sektor

Säsongrensade kvartalsvärden. Index 2007=100

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2017

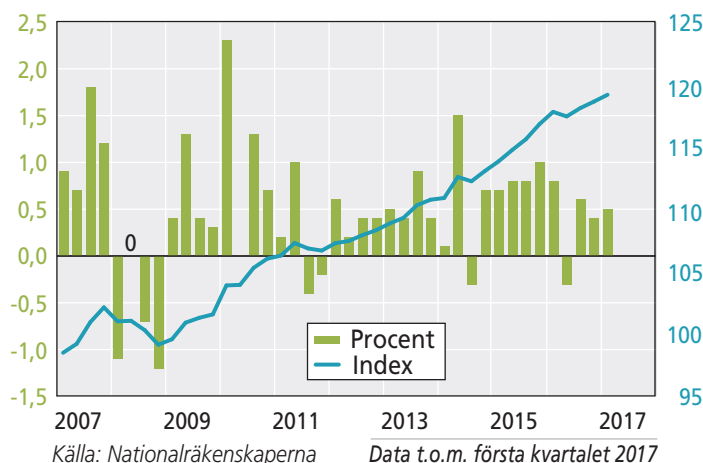
De offentliga myndigheternas investeringar minskade med 2,2 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan, och sänkte den totala investeringsutvecklingen med 0,4 procentenheter. Såväl de statliga som kommunala investeringarna minskade. För kommunernas del var det en vändning nedåt efter tio kvartal i följd med positiva tillväxttal. En stor nedgång inom landstingen bidrog till utvecklingen, medan primärkommunerna ökade sina investeringar. Landstingens investeringar har under en lång tid drivits av Nya Karolinska i Stockholm. När projektet nu börjar bli färdigställt har investeringarna mattats av.

Stabil tillväxt för hushållens konsumtion

Hushållens konsumtion, som under senare år agerat draglok för tillväxten, växte måttligt under första kvartalet och ökade med 0,5 procent jämfört med föregående kvartal. Tillväxten var därmed i linje med den genomsnittliga tillväxttakten de senaste fem åren. I ett kortare perspektiv på tre år, var dock tillväxttakten under första kvartalet något lägre än genomsnittet på knappt 0,6 procent.

Hushållens konsumtionsutgifter

Procentuell förändring från föregående kvartal (vå) samt index 2007=100 (hö). Säsongsrensade kvartalsvärden

Boendeutgifter minskade under första kvartalet

Utvecklingen av de olika konsumtionsändamålen var något spretigt. Boendeutgifter, som är det största konsumtionsändamålet och som står för drygt en fjärdedel av hushållens totala konsumtion, minskade med 0,6 procent och sänkte därmed den totala utvecklingen med 0,2 procentenheter. De minskade boendeutgifterna är troligen en följd av lägre uppvärmningskostnader under årets relativt milda vinter. Boendeutgifternas andel av hushållens totala konsumtion ökade efter 1990-talets finanskris och låg under några år på över 30 procent innan andelen började falla tillbaka. Även konsumtionen av livsmedel minskade under första kvartalet.

Hushållens konsumtionsutgifter första kvartalet 2017

	Andel av hushållens konsumtion, %	Säsongsrens. volymförändring, jmf med kv 4 16, %	Bidrag till hushållens konsumtionsökning, procentenheter
Boende	28,4	-0,6	-0,2
Transporter och fordon	11,9	1,4	0,2
Livsmedel och alkoholfria drycker	11,9	-0,4	0,0
Övriga varor och tjänster	11,0	-1,2	-0,1
Fritid och underhållning	10,5	0,0	0,0
Restauranger, hotell	6,6	1,2	0,1
Möbler m.m.	5,0	1,3	0,1
Kläder och skor	4,2	-2,3	-0,1
Hälsö- och sjukvård	4,0	0,8	0,0
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,1	0,2	0,0
Post och telekommunikationer	2,8	-1,0	0,0
Utbildning	0,4	0,3	0,0
Svenskars konsumtion utomlands	5,5	-0,8	0,0
Utländska besökares konsumtion i Sverige	-5,4	-9,7	0,6
Hushållens totala konsumtion	100,0	0,5	0,5

Källa: Nationalräkenskaperna

Hushållens konsumtion fick dock skjuts av att transporter och fordon, som står för drygt en tiondel av hushållens konsumtion, ökade med 1,4 procent jämfört med föregående kvartal. Möbler, som har ökat stabilt de senaste åren, steg med 1,3 procent under kvartalet och bidrog med 0,1 procentenheter. Utländska besökares konsumtion i Sverige,

en avdragspost på hushållskonsumtionen då denna endast ska återspegla konsumtionen för svenska hushåll, minskade med nästan 10 procent jämfört med föregående kvartal. Det var den största minskningen för ett enskilt kvartal sedan tredje kvartalet 2007.

Sparkvoten på en hög nivå

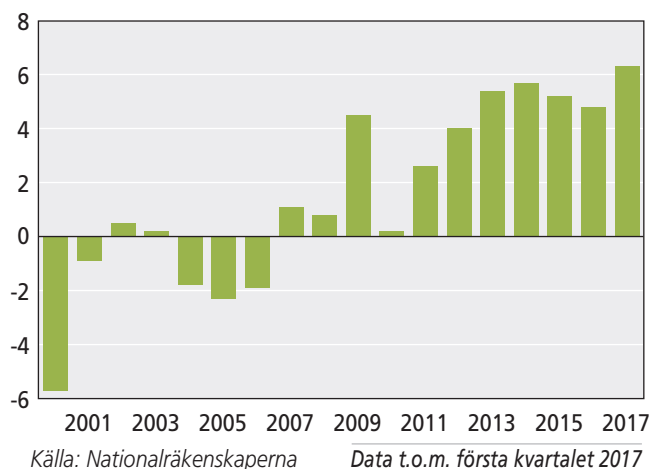
Hushållens disponibla inkomster, som speglar hushållens köpkraft, steg med 5,5 procent nominellt och 3,5 procent realt jämfört med första kvartalet år 2016.¹ Betydande bidrag till tillväxten kom från löneinkomster och pensionsutbetalningar.

Läs mer om hur inkomster mäts i NR respektive primärstatistiken i fördjupningsartikeln på sid 12.

Om man drar av hushållens konsumtionsutgifter från den disponibla inkomsten får man fram sparandet. Hushållens sparkvot under första kvartalet 2017 uppgick till 14,7 procent, vilket är den högsta nivån för ett första kvartal sedan 1980. Den individuella sparkvoten², det vill säga exklusive avsättning till tjänste- och premiepensionen, uppgick under första kvartalet till 6,3 procent. Den individuella sparkvotens utveckling sedan år 2000 visas i diagrammet nedan. Fram till år 2011 var sparkvoten relativt låg innan den började stiga och ligger nu på en hög nivå.

Hushållens sparkvot exkl. tjänste- och premiepensioner

Första kvartalet respektive år, procent

Kontaktpersoner: Jenny Lunneborg, 010-479 44 42 och Sofia Nilsson, 010-479 41 16

¹ Dessa siffror speglar både de egentliga hushållen och hushållens icke-vinstdrivande organisationer (HIO). Reala belopp beaktar förändringar i priser medan nominella belopp inte tar hänsyn till inflation.

² Den individuella sparkvoten innefattar både de egentliga hushållen och HIO.

Löner och bärkraft

Lönerna har utvecklat sig i samma takt som bärkraften

Bärkraft är arbetsgivares utrymme att tillgodose löneökningar utan att försämra sin konkurrenskraft. Under perioden 1950–2014 har bärkraften ökat i ungefär samma takt som de nominella lönerna. Det har dock sett olika ut under olika tidsperioder.

Den här artikeln redogör för begreppet bärkraft samt visar hur lönen har förändrats i förhållande till denna under perioden 1950–2014. Material från nationalräkenskaperna (NR) har använts för tidsperioden 1980–2014 (för vissa delar 1993–2014) enligt nationalräkenskapsstandarden ENS 2010¹. Dessa data från NR har länkats på de långa tidsserier som finns för de svenska nationalräkenskaperna för åren 1950–1980². De historiska nationalräkenskaperna är ett resultat av forskning kring tillväxt och strukturomvandling som bedrivits vid ekonomisk-historiska institutionen i Lund och som finansierats av bland annat Riksbankens Jubileumsfond.³

För egenföretagare har en lönesumma skapats som motsvarar medelvärdet av lönesumman per anställd multiplicerat med antalet egenföretagare.

Sjunkande löneandel från mitten av 1970-talet till slutet av 1990-talet

Förädlingsvärdet kan definieras som produktionsvärdet minus förbrukningsvärdet, som är kostnader för varor och tjänster. Förädlingsvärdet kan även delas upp enligt en annan nedbrytning; ersättning till löntagarna (löner och kollektiva avgifter) och vinster (vinst före avskrivningar plus avskrivningar).⁴ Ersättningen till löntagarna är här benämnda löner eller löneandel och ersättningen till kapitalägarna som vinster eller vinstandel.

Om lönekostnaden per timme ökar snabbare än summan av produktiviteten och förädlingsvärdepriserna ökar löneandelen. Löneandelen är med andra ord spegelvänd mot vinstan-

Vad menas med bärkraft?

I neoklassisk nationalekonomisk teori, där företagen antas vara vinstmaximerande och hushållen allokerar sin tid optimalt mellan arbete och fritid, är reallönen lika med arbetskraftens marginalprodukt. Detta ger vid fullständig konkurrens ett jämviktsläge, vilket kan skrivas som

$$\frac{w}{P} = MPL$$

där nominallönen (w) dividerat med priserna (P) är lika med arbetskraftens marginalprodukt (MPL). Jämviktsvillkoret kan lika gärna skrivas

$$w = P * MPL$$

det vill säga att den nominella lönen är lika med värdet av marginalprodukten av arbetet. Högerledet av ekvationen är det som benämns bärkraften. Det som ska studeras är om lönerna förändrat sig på motsvarande sätt som bärkraften, vilket kan uttryckas som

$$\Delta w = \Delta (P * MPL)$$

där Δ står för förändring under en godtycklig tidsperiod. Detta samband mellan lön och bärkraft gäller i så kallad allmän jämvikt i neoklassisk ekonomisk teori, det vill säga det som ofta kallas "lång sikt". Tanken bakom detta språkbruk är att olika impulser till det ekonomiska systemet kräver anpassningar av många variabler och att det på grund av olika trögheter tar en viss tid. Eftersom det ekonomiska systemet kontinuerligt utsätts för nya störningar, kommer allmän jämvikt aldrig att uppnås i praktiken. Emellertid kan man förvänta sig att sambandet mellan lön och bärkraft ska hålla i genomsnitt under en lång period vid givna produktionsmetoder. Höjda priser eller höjd produktivitet behöver dock inte på kort sikt, till exempel under pågående avtalsperiod, leda till höjda löner. För det första är det inte säkert att en prishöjning eller produktivitetssökning är permanent. Nästa år kanske priserna eller produktiviteten sjunker igen och då är det svårt att sänka lönen till den gamla nivån. För det andra är systemet med löneavtal för längre perioder avsett att ge stabila förutsättningar för såväl arbetsgivarna som löntagarna. Då är det inte självklart att minsta störning ska föranleda avsteg från löneavtalet. Istället kan arbetsgivaren använda sitt finansiella kapital som buffert; går det bra kan man konsolidera sig, går det dåligt får man ta av gamla vinster. Detta kan approximativt skrivas

$$\Delta w = \Delta (P_{FV} * \frac{Q_{FV}}{h})$$

där $\frac{Q_{FV}}{h}$ står för den genomsnittliga arbetsproduktiviteten uttryckt i termer av förädlingsvärdevolym per arbetad timme. Förädlingsvärdepriset, P_{FV} , används för att förklara bärkraften. Detta är ett pris som tar hänsyn till både förändringar i färdiga varu- och tjänstepriser och insatsvarupriser.

1 Nationalräkenskaperna styrs av regelverket System of National Accounts 2008 (SNA2008) som utarbetats i FN:s regi. Inom EU styrs nationalräkenskaperna av Europeiska National- och regionalräkenskapsystemet 2010 (ENS2010), vilket är en anpassning av SNA2008 till europeiska förhållanden.

2 Historiska nationalräkenskaper från 1800-2000, Rodney Edwinsson, historia.se. I vissa fall är länkning gjord på SCB-data från 1993.

3 Att skapa historiska tidsserier är inte trivialt och det är större osäkerhet i data ju längre bak i tiden man går.

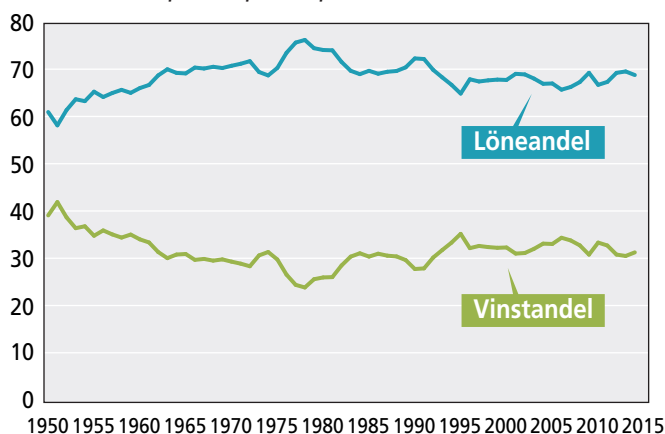
4 Ersättning till löntagarna är i denna studie i nationalräkenskapstermer definierat som egentlig lön, arbetsgivares sociala avgifter och löneskatter. Vinsterna beräknas residualt som förädlingsvärdet subtraherat med ersättning till löntagarna.

delen. Konjunkturrella variationer i löneandelen är normala eftersom både företagen och den offentliga förvaltningen i början av en lågkonjunktur har svårt att göra sig av med så mycket personal som man behöver. Detta leder till en hög löneandel i början av en lågkonjunktur. Det omvända förhållandet gäller i början av en högkonjunktur. Vidare kan förändringar i kapitalavkastningskravet¹ påverka löneandelen.

Löneandelen i den svenska ekonomin steg trendmässigt mellan 1950 till mitten av 1970-talet och ökade från cirka 60 procent upp till cirka 76 procent. Från mitten av 1970-talet har löneandelen sjunkit och 2014 var den 69 procent. Från slutet av 1990-talet har den dock trendmässigt planat ut runt 68 procent. Motsvarande trend sedan 1970-talet kan ses bland många stora ekonomier runt om i världen. Mellan åren 1991 till 1995 var det en kraftig nedgång i löneandelen, då Sverige drabbades av en djup ekonomisk kris.

Vinster och löner som andel av förädlingsvärdet, hela ekonomin

Årsdata, löpande priser, procent

Källa: Nationalräkenskaperna och Historiska Data t.o.m. 2014
nationalräkenskaper för åren 1800–1980 (historia.se)

En del av den nedåtgående trenden från mitten av 1970-talet kan bero på att löneandelen ökat under de föregående 20 åren. Teknologiska framsteg kan också bidra till att lönekostnadsandelen faller över tiden som en följd av en ökning av avskrivningskvoten, det vill säga avskrivningar som andel av förädlingsvärdet, som är ett ungefärligt mått på kapitalintensiteten. Det är också troligt att en ökad grad av automatisering, även om den kan förväntas medföra högre timlöner, kommer att minska lönesummans andel eftersom antalet arbetade timmar i förhållande till mängden realkapital då minskar.

Arbetsproduktivitetsens utveckling är viktig för bärkraften

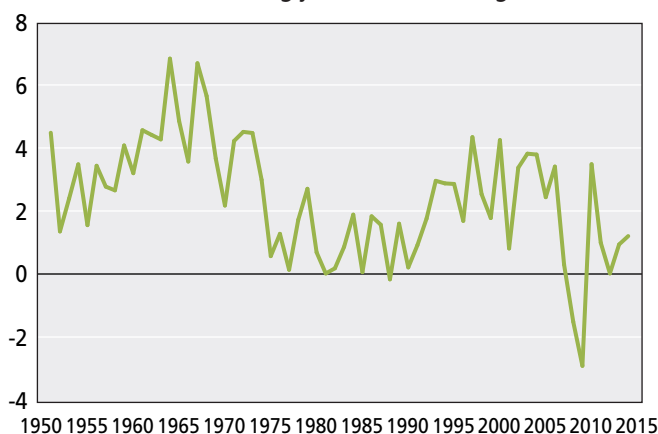
Arbetsproduktiviteten är av central betydelse för bärkraftens utveckling. Arbetsproduktiviteten mäts i volymer. En högre förädlingsvärdevolym per arbetad timme ger, allt annat lika,

utrymme för en i motsvarande grad högre lönekostnad. Liksom BNP-tillväxten varierar arbetsproduktiviteten med konjunkturen. När efterfrågan viker i en konjunkturedgång bromsar vanligtvis produktionstillväxten snabbare än antalet arbetade timmar och produktivitetstillväxten mattas därmed av. På motsvarande sätt stiger vanligtvis produktivitetstillväxten snabbare i början av återhämtningsfasen.

Utvecklingen av arbetsproduktiviteten bestäms bland annat av hur kapitalintensiteten i produktionen utvecklas, det vill säga mängden kapitaltjänster (till exempel mer maskiner och IT-utrustning) per arbetad timme, hur arbetskraftens kompetens och förmåga utvecklas samt av teknologiska framsteg. För ekonomin som helhet påverkas dessutom arbetsproduktivitetsens tillväxt av sammansättningseffekter, det vill säga om andelen produktion inom mindre produktiva branscher minskar till förmån för mer produktiva branscher och vice versa.

Arbetsproduktivitetsens utveckling, hela ekonomin

Procentuell förändring jämfört med föregående år

Källa: Nationalräkenskaperna och Historiska Data t.o.m. 2014
nationalräkenskaper för åren 1800–1980 (historia.se)

Produktiviteten i den svenska ekonomin ökade med i genomsnitt 2,4 procent per år 1951–2014. Tillväxten i produktiviteten har varit starkast inom varuproducerande branscher där den varit i genomsnitt 3,4 procent per år. Utvecklingen var betydligt starkare under den första halvan av perioden. Från 1951 till 1980 ökade produktiviteten med i genomsnitt 3,3 procent per år. 1980-talet präglades av en låg produktivitetstillväxt, men i vågorna av digitaliseringen har tillväxten i produktiviteten tagit fart igen och 1990–2014 ökat med i genomsnitt 2,2 procent årligen.

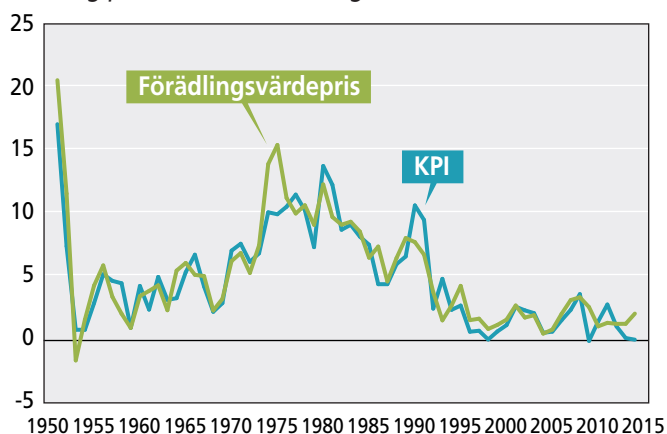
Förädlingsvärdepriserna skiljer sig från konsumentpriserna

Den faktiska bärkraften påverkas även av förädlingsvärdepriserna. Förädlingsvärdeprisets utveckling speglar i vilken takt priserna på mervärdet förändras, det vill säga produktionen justerat för insatsförbrukningen. Utvecklingen av förädlingsvärdepriset avviker vanligen något från konsumentpriserna.

¹ Kapitalavkastning kan beskrivas som vinst i förhållande till insatt kapital och är den förräntning ägarna får på insatt kapital.

Förädlingsvärde- och konsumentpriser, hela ekonomin

Årlig procentuell förändring

Källa: Nationalräkenskaperna, Prisstatistik och Historiska nationalräkenskaper för åren 1800–1980 (historia.se) Data t.o.m. 2014

Förädlingsvärdepriserna har i genomsnitt stigit med 4,9 procent 1951–2014. Motsvarande uppgift för konsumentpriserna är 4,2 procent. Det var framförallt fram till 1990 som prisökningstakten var hög. Under perioden 1951 till 1990 steg förädlingsvärdepriserna i genomsnitt med 6,7 procent, men i samband med att Riksbanken fick ett inflationsmål på 2 procent i början av 1990-talet har prisökningstakten växlat ned. Mellan 1990 och 2014 har priserna i genomsnitt ökat med 2,2 procent. Det finns flera skäl till att förädlingsvärdepriserna utvecklats annorlunda än konsumentpriserna. Ett skäl är att sammansättningen av det som produceras skiljer sig åt från sammansättningen av det som konsumeras. Ett annat skäl är att förädlingsvärdepriset mäter priset på allt som produceras, vilket omfattar varor och tjänster som används till både konsumtion, investeringar, insatsvaror och exportnetto.

Kraftiga löneökningar under 1970-talet

Den genomsnittliga nominella löneökningen uppgår till 7,5 procent per år för hela ekonomin under den studerade perioden. För att få fram reallöneutvecklingen ur ett producentperspektiv har nominallönen justerats med hänsyn till förädlingsvärdets prisutveckling. Förädlingsvärdepriserna har stigit med i genomsnitt 4,9 procent mellan 1951 och 2014. Det innebär att reallöneutvecklingen ur ett producentperspektiv under perioden var 2,5 procent. Reallöneutvecklingen har dock varierat över tid. Mellan 1951 och 1980 steg reallönerna snabbt, med 3,9 procent i genomsnitt per år. Sedan 1980 har reallönerna däremot stigit i en långsammare takt med en genomsnittlig ökning på 1,3 procent per år. Åren 1950–1980 och särskilt under 1970-talet skedde kraftiga nominella löneökningar.

Förädlingsvärdepriser och löner, hela ekonomin

Genomsnittlig årlig utveckling i procent

	1951– 1960	1961– 1970	1971– 1980	1981– 1990	1991– 2000	2001– 2014	1951– 2014
Nominell löneökning	8,7	9,6	13,1	8,2	4,4	3,2	7,5
Förädlingsvärdepris	4,9	4,2	10,0	7,6	2,4	1,7	4,9
Real löneökn. (producentperspektiv)	3,7	5,2	2,8	0,6	1,9	1,5	2,5
Real löneökn. (konsumentperspektiv)	3,9	5,4	3,5	0,5	2,0	1,9	2,8

Källa: Nationalräkenskaperna, Prisstatistik och Historiska nationalräkenskaper för åren 1800–2000 (historia.se)

Bärkraften har ökat i takt med de nominella lönerna

I tabellen nedan visas bärkraften för hela ekonomin uppdelad på 10-årsintervall. I tabellen kan vi se att bärkraften har saktat in under senare år. Under perioden 1951 till 1990 ökade bärkraften med i genomsnitt 9,5 procent per år. Från 1990–2014 har bärkraften ökat med i genomsnitt 4,2 procent årligen. Det har också varit en tydlig förskjutning i de ingående komponenternas bidrag till bärkraftens utveckling. Mellan 1950–1990 kom det största bidraget från förädlingsvärdepriserna med ett marginellt undantag för 1960-talet. Från 1990 och framåt delas bidraget mellan produktivitetens utvecklingen och förädlingsvärdepriserna.

Bärkraftsförändring efter period, hela ekonomin

Genomsnittlig årlig utveckling i procent

	1951– 1960	1961– 1970	1971– 1980	1981– 1990	1991– 2000	2001– 2014	1951– 2014
Produktivitet	2,8	4,5	2,3	0,8	2,6	1,4	2,3
Förädlingsvärdepris	4,9	4,2	10,0	7,6	2,4	1,7	4,9
Bärkraft	7,8	8,9	12,6	8,4	5,0	3,1	7,3
Nominell löneökning	8,7	9,6	13,1	8,2	4,4	3,2	7,5
Differens	0,9	0,7	0,5	–0,2	–0,6	0,1	0,2

Källa: Nationalräkenskaperna, Prisstatistik och Historiska nationalräkenskaper för åren 1800–2000 (historia.se) samt egna beräkningar

Bärkraften har ökat med 7,3 procent i genomsnitt per år medan de nominella löneökningarna ökat med 7,5 procent under hela den studerade perioden. Det går därmed att säga att under denna period har förädlingsvärdet fördelats lika mellan arbetstagarna och kapitalägarna. Det har dock sett olika ut under olika tidsperioder. Under åren 1951–1980 steg de nominella löneökningarna mer än bärkraften och ökade då i genomsnitt med mer än 0,7 procentenheter per år. Det sammanföll med en stark period för de fackliga organisationerna. Från 1980 till 2014 har bärkraften däremot stigit med i genomsnitt 0,2 procentenheter mer än de nominella löneökningarna.

Kontaktperson: Daniel Lennartsson, 010-479 64 29

Balansräkningar och konjunktur

Konjunktursvängningar och finansiellt sparande

Den reala och finansiella ekonomin kan knytas ihop med variabeln finansiellt sparande som är identiskt oavsett om det beräknas från den reala eller den finansiella sidan av ekonomin. Beaktande av finansiellt sparande har fördelen att addera en finansiell dimension till analysen av konjunkturförlopp, nämligen hur utgifterna i ekonomin finansieras.

Syftet med den här artikeln är att visa på konjunkturrella samband mellan den realekonomiska och den finansiella ekonomin. Det är fråga om samband i nominella priser vilket betyder att den reala konjunkturen betraktas utifrån både volym- och prisförändringar. Det finns fördelar med att integrera analysen av realekonomisk tillväxt med analysen av dess finansiering för att öka förståelsen för konjunkturrella samband. Från balansräkenskaperna får vi reda på vilka sektorer som har finansierat den reala tillväxten och hur.

Bokföringsidentiteter

Analysen baseras på bokföringsidentiteter som måste hålla oavsett värde på de ingående variablerna. I detta avseende skiljer sig bokföringsidentiteter från ekonomisk teori. Närmare bestämt är syftet att koppla på en finansiell bokföringsidentitet till de etablerade realekonomiska identiteterna som nationalinkomst- och sektorbalansidentiteten. Ökade utgifter utöver inkomster måste finansieras över balansräkningen. I det realekonomiska transaktionsögonblicket sker en överföring av finansiellt sparande från köpare av real tillgång till dess säljare. Denna överföring kopplar till pengadelen i bytesekvationen ($MV=PY$)¹ som är en bokföringsidentitet.

Finansiellt sparande knyter ihop balansräkningar och real konjunktur

Finansiellt sparande definieras i realekonomiska termer som inkomster minus utgifter. I finansiella termer definieras det som summan av transaktioner på tillgångssidan minus summan av transaktioner på skuldsidan. Det finansiella sparandet är identiskt oavsett om det beräknas realekonomiskt eller finansiellt. I nationalräkenskaperna beräknas finansiellt sparande både i de reala sektorräkenskaperna och i balansräkenskaperna. Summan av alla sektors finansiella sparande är alltid lika med noll. Det finansiella sparandet för den totala ekonomin är lika med det negativa värdet för utlandet och den totala ekonomins finansiella sparande är summan av de inhemska sektorernas finansiella sparande. Denna så kallade sektorbalansidentitet² bygger på nationalinkomstidentiteten, det vill säga att totala inkomster är lika med totala utgifter.

För att förstå makrosambandet kan det hjälpa att först utgå från en antagen realekonomisk transaktion. Ett icke-finansiellt bolag vill investera för mer än inkomsterna och ansöker därför om ett lån hos en affärsbank. När lånet beviljas ökar bolagets balansräkning, på tillgångssidan i

form av kassa och på skuldsidan i form av lån. Det är en finansiell transaktion som inte påverkar finansiellt sparande. När sedan bolaget genomför investeringen byter det den finansiella kassatillgången mot en real tillgång. Det är en realekonomisk transaktion som minskar det investerande bolagets finansiella sparande med värdet på lånet. I den andra änden av transaktionen har ett producerande bolag ökat sitt finansiella sparande med värdet på lånet. Förutsättningen för att realekonomisk tillväxt kommit till stånd här är att affärsbanken beviljat lånet (ökat penningmängden). Värdet på finansieringen är lika med värdet på utgiften som är lika med värdet på både produktion och inkomst.

Svenska sektors finansiella sparande i olika konjunkturfaser

Det finansiella sparandet varierar med konjunkturen. Här definieras konjunkturfaser som positiva då arbetslösheten sjunker och negativa då den stiger³. I tabellen nedan ses de utvalda fyra positiva och tre negativa konjunkturerna.

Positiva respektive negativa konjunkturfaser efter period, 1983–2016

Positiv fas	1983 kv 4	1990 kv 1
Negativ fas	1990 kv 1	1994 kv 1
Positiv fas	1997 kv 2	2001 kv 3
Negativ fas	2001 kv 3	2004 kv 3
Positiv fas	2004 kv 3	2008 kv 1
Negativ fas	2008 kv 1	2010 kv 2
Positiv fas	2010 kv 2	2016 kv 4 (sista obs.)

Anm.: Perioden 1994 kvartal 2–1997 kvartal 1 hade ingen entydig trend i arbetslösheten varför den är utelämnad här.

I diagrammen nedan visas resultaten. När konjunkturen stärks ökar i regel både inkomster och utgifter för alla sektorer. Tydligaste mönstret är att icke-finansiella bolags finansiella sparande minskar i positiva konjunkturfaser och ökar i negativa konjunkturfaser. Det beror på att utgifterna i positiva faser ökar mer än inkomsterna och i negativa faser på att utgifterna utvecklas svagare än inkomsterna. Detta kan yttra sig i form av att bolagsinkomsterna (till exempel vinster från export) först ökar. Dessa tjänar i sin tur som grund för bolagens vilja att öka utgifterna ännu mer, till exempel i

¹ M står för total nominell penningmängd, V för pengars omsättnings-hastighet, P för prisnivå och Y för reala utgifter.

² Denna brukar skrivas $(S-I)+(T-G)+(M-X)=0$ där den första termen är totalt privat finansiellt sparande, den andra offentligt finansiellt sparande och den sista utländskt finansiellt sparande.

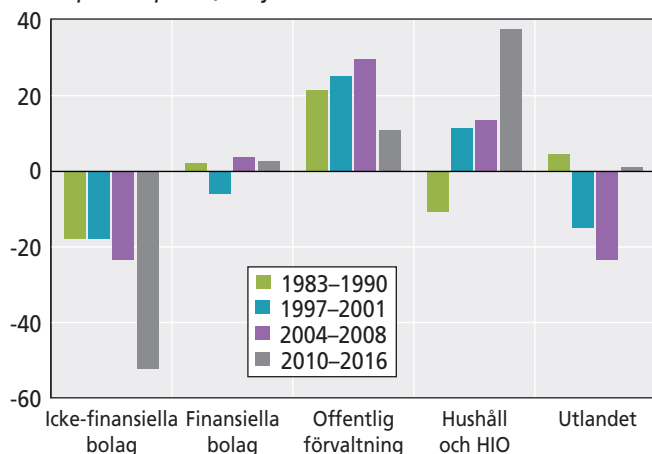
³ Det här avsnittet bygger på Bergström, K-J, (2016) "The Power of Money – How Integrating Real Sector Accounts with Financial Accounts Can Improve the Understanding of the Swedish Business Cycle", presenterad vid IARIWs konferens i augusti 2016. Se <http://www.iariw.org/dresden/bergstrom.pdf>

form av att lånefinansiera investeringar. Ökade inkomster kan också öka sannolikheten att finansiella institutioner beviljar finansiering.

Utifrån sektorbalansidentiteten betyder det att summan av alla andra sektorer måste uppvisa motsatt mönster. I den offentliga förvaltningen ökar det finansiella sparandet i positiva konjunkturfaser och minskar i negativa. Det beror främst på att skatteinkomsterna i offentlig förvaltning är procykliska.

Förändring i finansiellt sparande i positiva konjunkturfaser

Löpande priser, miljarder kronor

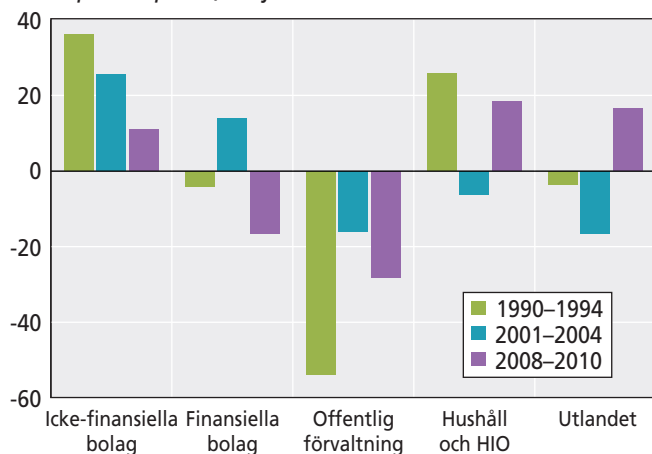

Källa: Nationalräkenskaperna

Anm. Finansiellt sparande beräknas som inkomster minus utgifter och noteras som transaktionspost B9 i Statistikdatabasen (SSD) på www.scb.se

Förändring i finansiellt sparande i negativa konjunkturfaser

Löpande priser, miljarder kronor

Källa: Nationalräkenskaperna

Anm. Finansiellt sparande beräknas som inkomster minus utgifter och noteras som transaktionspost B9 i Statistikdatabasen (SSD) på www.scb.se

Företag och affärsbanker nyckelsektorer i högkonjunkturer

I finansräkenskaperna går det att ta reda på hur den del av utgiftsökningen som inte täckts av inkomstökning finansierats, nu när det visats att icke-finansiella bolag är den sektor som är nettoköpare eller nettofinansierare i positiva konjunkturfaser¹. Långa och korta lån är det vanligaste finansieringssättet för icke-finansiella bolag då inkomsterna inte helt täcker utgifterna. Sett till bolagens lånestock år 2016 visar finansräkenskaperna att svenska affärsbanker svarar för 48 procent av utlåningen till icke-finansiella bolag. Därefter följer bostadsinstitut (21 procent), kommuner och landsting (11 procent) och utlandet (9 procent). Slutsatsen blir att mötet mellan icke-finansiella bolag och affärsbanker utgör en nyckel i högkonjunkturer då bolagen står för investeringsviljan och affärsbankerna för finansieringsbesluten.

De icke-finansiella bolagen sett som en sektor spelar inte bara rollen som nettoköpare eller nettofinansierare i högkonjunkturer. Minst lika viktig är rollen som de icke-finansiella bolagen spelar när de för vinsterna vidare ut i ekonomin, i form av till exempel löner och skatter eller som investeringskälla. Dessa inkomster hos övriga konsumenter blir, när de används för konsumtion, vinster hos företagen. Vinsterna är en förutsättning för att den positiva konjunkturen fortsätter, till exempel i form av bättre säkerhet för fortsatt finansiering av utgifter. I negativa konjunkturfaser tenderar i stället de icke-finansiella bolagen att dra ner på utgifterna (något som inte kräver beslut av finansiell institution) vilket hämmar inkomstutvecklingen i hela ekonomin.

Kontaktperson: Karl-Johan Bergström, 010-479 42 37

¹ I teorin ska finansiellt sparande vara identiskt oavsett om det mäts realekonomiskt eller finansiellt. I praktiken förekommer diskrepanser mellan olika statistikällor varför det inte går att direkt se vari hela finansieringen består utan viss bearbetning av statistiken.

Hushållens disponibla inkomster

Hushållens disponibla inkomster i nationalräkenskaperna och i inkomst- och taxeringsregistret

I nationalräkenskaperna redovisas nationens samlade förädlingsvärden, inkomster, konsumtionsutgifter, investeringar och sparande samt tillgångar och skulder för olika institutionella sektorer enligt manualen för Europeiska national- och regionalräkenskapssystemet, ENS 2010. Inkomst- och taxeringsregistret ligger till grund för statistiken över hushållens inkomster och skatter på individ- och hushållsnivå. I denna artikel redovisas innehållet i hushållens disponibla inkomster inom ramen för systemet för nationalräkenskaper med jämförelser med inkomst- och taxeringsregistrets utfall.

Hushållens disponibla inkomster är ett begrepp som används med olika definitioner beroende på vilket statistikområde som ska analyseras. Begreppet *hushållens disponibla inkomster* förekommer inom statistikområdena **hushållens ekonomi**/inkomster och skatter (IoS) där inkomst- och taxeringsregistret (IoT) ligger till grund för redovisningen, **levnadsförhållanden** där produkten Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC) redovisas samt inom **nationalräkenskaper** (NR) där hushållens disponibla inkomster är en del av de institutionella sektorräkenskaperna.

I en vid mening har begreppet hushållens disponibla inkomster samma betydelse i de olika statistikgrenarna, det vill säga att de disponibla inkomsterna är summan av faktorinkomster och positiva transfereringar med avdrag för negativa transfereringar. Det är med andra ord den inkomst som hushållen kan använda till konsumtion eller sparande. Det skiljer sig däremot åt vad som ska klassificeras inom de olika delarna samt hur olika komponenter beräknas inom respektive statistikområde. Inom IoT och ULF/SILC är syftet främst att redovisa fördelningen av hushållens disponibla inkomster och dess utveckling mellan olika typer av hushåll samt redovisat efter kön, ålder, födelseland, län och kommun. Inom NR är det den totala makrosumman av hushållens disponibla inkomster som beräknas och redovisas.

Redovisningen av hushållens disponibla inkomster inom NR sker dels på kvartalsbasis 60 dagar efter kvartalsskifte dels med mer definitiva årsuppgifter med en eftersläpning på drygt 20 månader. Inom IoT redovisas årsvisa uppgifter som vanligtvis inte revideras.

Med **faktorinkomster**, eller primärinkomster som är begreppet som används inom NR, avses lön/ersättning till anställda, inkomst av enskild näringsverksamhet/sammansatta förvärvsinkomster samt kapitalinkomstnetto.

Transfereringsinkomster består av exempelvis sociala förmåner så som pensioner, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning, barnbidrag, försörjningsstöd etc.

Transfereringsutgifter består till största delen av inkomstskatter men inom NR även av sociala avgifter, skadeförsäkringspremier samt andra löpande transfereringar främst till hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Jämförelser av inkomsternas nivå och förändring

I tabellen nedan redovisas utfallet av hushållens disponibla inkomster för 2014 och 2015 för NR och IoT där skillnaderna i inkomster inom respektive inkomstkategori framgår. Såväl nivåerna som utvecklingen av de disponibla inkomsterna skiljer sig åt mellan NR och IoT beroende på att utvecklingstakten av de olika komponenterna inom respektive undersökning skiljer sig åt.

Hushållens disponibla inkomster i NR och IoT 2014 och 2015

Löpande priser, miljarder kronor samt procentuell förändring

	NR		%	IoT		%
	2014	2015		2014	2015	
Löneinkomst	1 593	1 662	4,3	1 526	1 592	4,3
Arbetsgivares sociala avgifter, tillgång	310	337	8,7			
Driftöverskott, egna hem	57	52	-8,8			
Sammansatt förvärvsink./Näringsink. m.m.	89	96	7,9	49	50	2,0
Kapitalink., räntor, utdeln. m.m., netto	85	102	20,0	126	139	10,3
Tillräknad kapitalavkastn., försäkringar, pensionsrätter och fonder	140	156	11,4			
Kapitalvinst				175	235	34,3
Faktorinkomster/Primära inkomster	2 274	2 405	5,8	1 877	2 016	7,4
Transfereringsinkomster	722	749	3,7	657	683	4,0
Skatter	601	650	8,2	595	644	8,2
Sociala avgifter, användn.	398	437	9,8			
Övr. transfereringsutgifter	79	81	2,5	30	21	-30,0
Transfereringsutgifter	1 079	1 169	8,3	624	666	6,7
Disponibel inkomst	1 917	1 985	3,5	1 909	2 034	6,5

Anm.: På grund av avrundningar summerar inte tabellen.

Källa: Nationalräkenskaperna

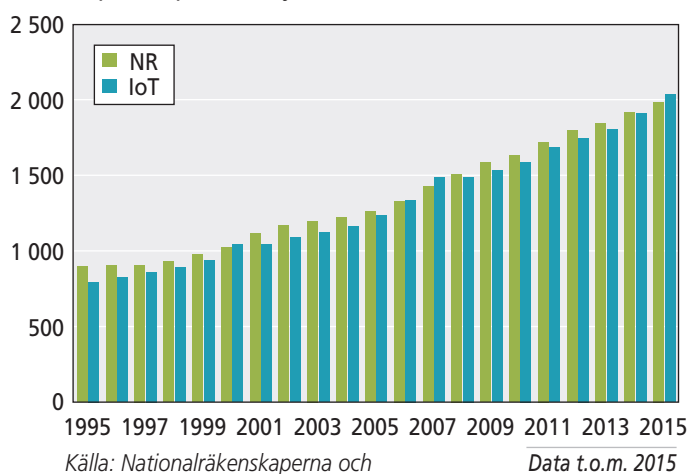
Under 2015 ökade exempelvis kapitalvinsterna med 34 procent vilket medförde att utvecklingen av de disponibla inkomsterna var starkare i IoT än i NR. Det beror på att kapitalvinsterna inte är med i definitionen av inkomster i NR. I diagrammen nedan framgår att under flera år uppvisar hushållens disponibla inkomster en högre tillväxttakt i IoT än i NR. Den främsta orsaken till denna utveckling är de höga kapitalvinsterna i IoT. Inom NR påverkas förmögenhetsställningen av prisförändringar på tillgångar men bokförs i

kategorin omvärderingar till skillnad från transaktioner som påverkar inkomsterna.

I diagrammen nedan redovisas nivå och förändring av hushållens disponibla inkomster för perioden 1995/1996 till 2015 enligt NR och IoT.

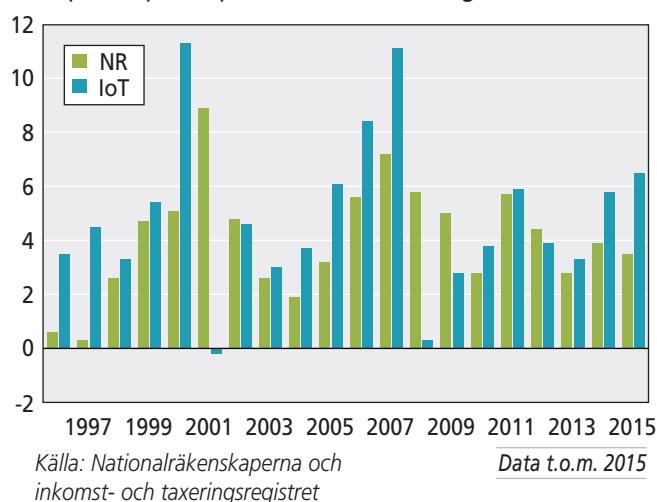
Hushållens disponibla inkomster enligt NR och IoT

Löpande priser, miljarder kronor

Årlig utveckling av hushållens disponibla inkomster enligt NR och IoT

Löpande priser, procentuell förändring

För åren 1995–2015 låg de disponibla inkomsterna enligt NR i genomsnitt 3,4 procent högre i nivå än IoT. För åren 2000, 2006, 2007 och 2015 låg däremot NR-utfallet lägre än IoT främst beroende på de höga kapitalvinsterna inom IoT som inte ingår i NR:s inkomstbegrepp. Nedan beskrivs skillnaderna av vissa specifika delar av inkomstberäkningarna fördelat efter faktorinkomster, transfereringsinkomster och transfereringsutgifter.

Faktorinkomster

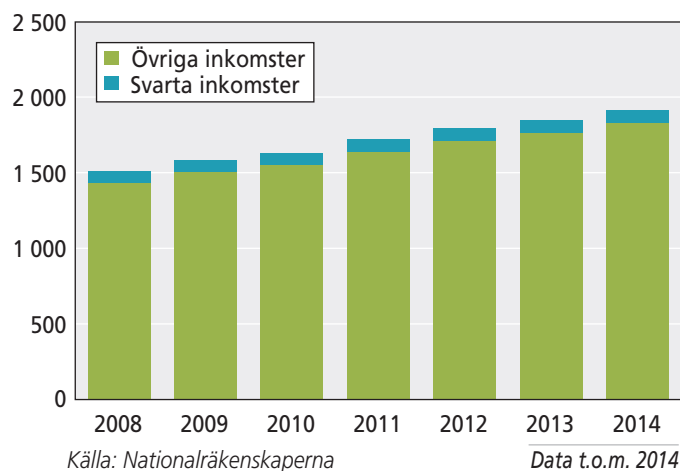
Tillägg av svarta och illegala inkomster inom NR

En skillnad mellan NR och IoT är att NR ska redovisa de totala inkomsterna för hushållssektorn under respektive period enligt ENS 2010. Det gäller såväl redovisade som icke-redovisade men skattepliktiga inkomster, så kallade svarta

inkomster från såväl legala som illegala verksamheter. Detta innebär att det utifrån tillgänglig information från andra håll än redovisade uppgifter behöver estimeras värden på dessa inkomster både i form av tillägg till sammansatt förvärvsinkomst och tillägg till löner.

Tillägg av svarta inkomster till löner och sammansatta förvärvsinkomster i NR

Löpande priser, miljarder kronor

För perioden 2008–2014 var de svarta inkomsterna i genomsnitt 4,6 procent av hushållens disponibla inkomster. Detta gäller summan av svarta löner och svarta inkomster av sammansatt förvärvsinkomst (enskild näringsverksamhet).

Inkomster avseende sociala avgifter

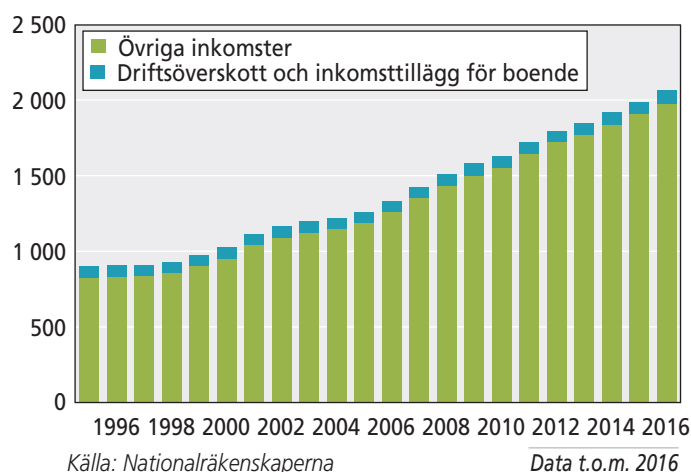
Sociala avgifter bruttoredovisas inom hushållens disponibla inkomster i NR-systemet dels som primärinkomster och dels som transfereringsutgifter och konsumtionsutgifter. Inom IoT redovisas dessa flöden inte alls. Under 2015 var dessa preliminärt 447 miljarder kronor. På inkomstsidan uppgick arbetsgivares sociala avgifter till 337 miljarder kronor och kapitalavkastning på pensionsrätter till 110 miljarder kronor. Fördelningen på utgiftssidan var 429 miljarder kronor avseende sociala avgifter och 17 miljarder kronor avseende konsumtionsutgifter för pensionsfondstjänster.

Inkomstillägg av boendetjänster

I ENS 2010 beskrivs hur produktion och konsumtion av boende i ägarbebodda bostäder ska beräknas. I kort-het beskriver manualen att värderingen av produktionen/konsumtionen av ägarbebodda bostäder ska värderas med ledning av vad hyreskostnaden en hyresgäst skulle ha för att hyra motsvarande boende på hyresmarknaden. Dessa imputerade konsumtionsutgifter behöver således bokföras även på inkomstsidan vilket redovisas som driftöverskott av eget hem för ägarbebodda små- och fritidshus och som en övrig löpande transferering avseende boende i bostadsrättsbostäder. Inom IoT görs inga beräkningar eller redovisningar av dessa boendetjänster.

Inkomsttillägg för boendetjänster i NR

Löpande priser, miljarder kronor

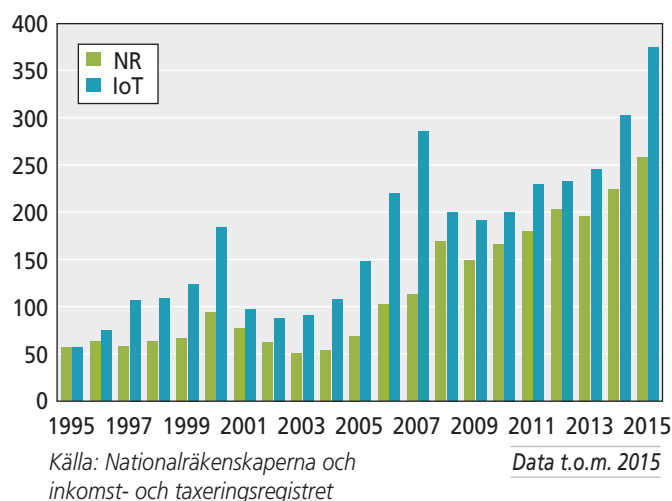

Kapitalinkomster

Inom NR ska inkomster av kapitalavkastning bestå av räntenetto, utdelningar, tillräknade avkastningar på försäkringar, pensionsrätter och fondandelar samt arrenden, netto men inte kapitalvinster (-förluster). Detta är en skillnad mot vad som ska klassificeras som kapitalinkomst i IoT där kapitalvinster är med i de redovisade disponibla inkomsterna. Tillräknad avkastning på försäkringar, pensionsrätter och fondandelar redovisas inte inom IoT utan är NR-specifika tillägg.

Kapitalinkomster (netto) i NR och IoT

Löpande priser, miljarder kronor

Utvecklingen och nivån på kapitalavkastningen inom IoT är något högre än inom NR för den redovisade perioden främst på grund av de högre kapitalvinsterna som är med i IoT men inte i NR.

Indirekt mätta finansiella tjänster (FISIM)

Redovisningen av räntor är speciell i ENS 2010 på så vis att räntorna ska justeras med en så kallad referensränta. Kort innebär det att en del av den verkliga räntan som hushållen betalar ska redovisas som en konsumtionsutgift istället för en kapitalutgift. Produktionen av en stor del av de finansiella förmedlingstjänsterna betalas inte genom avgifter

utan genom lägre inlåningsräntor och högre utlåningsräntor. Förutom det förbättrade kapitalinkomstnettot så ingår en del av FISIM¹-justeringen i kalkylen för driftöverskott av eget hem som ett tillägg till insatsförbrukningen. Detta tillägg har motverkande effekt på de disponibla inkomsterna jämfört med det förbättrade kapitalinkomstnettot. Sammantaget påverkas de disponibla inkomsterna positivt med samma värde som konsumtionen av FISIM-tjänsterna påverkar hushållens konsumtionsutgifter. Den genomsnittliga effekten på inkomstnivån var 1,3 procent för perioden 1995–2016.

Lämnad och kvarhållen utdelning inom investeringsfondandelar

Då innehav i fondandelar ofta ger avkastning inom fondförmögenheten ska de räntor och utdelningar som fonden erhåller allokeras ut som en inkomst till andelsägaren. Dessa inkomster redovisas i NR både som en inkomst och som en finansiell transaktion. Fram till inkomståret 2011 var skattesystemet utformat så att fonderna redovisade lämnade utdelningar som i stort motsvarade deras mottagna räntor och utdelningar. Dessa flöden fångades således upp i fondernas egen redovisning då köp av fondandelar innehöll återinvesterade utdelningar. Efter ändringar i skatteregler för fonderna har de inte längre skattemässiga incitament att redovisa och lämna utdelningar till andelsägare. För att det inte ska uppstå obalanser i systemet och att fonderna i sig bygger upp ett eget sparande och en egen förmögenhet så ska fondernas mottagna medel även beräknas och redovisas som ett flöde i posten tillräknad kapitalavkastning på fondandelar från fonderna till andelsägarna. Dessa flöden ingår också i de finansiella transaktionerna i fondandelar.

Transfereringsinkomster

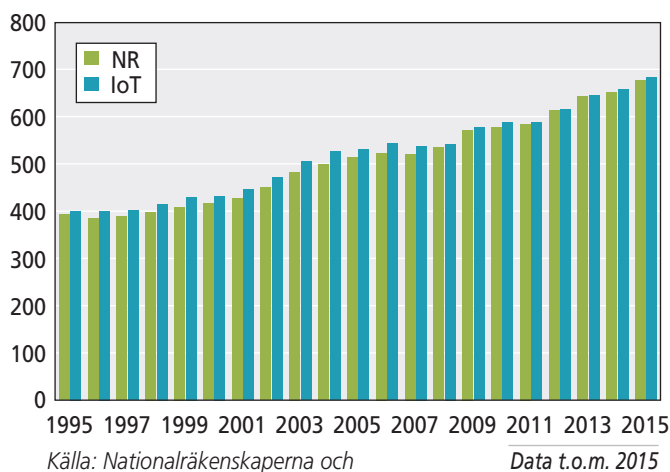
Sociala förmåner

De sociala förmånerna från de olika trygghetssystemen är i stort samstämmiga mellan NR och IoT men en skillnad är att studielånen redovisas som en inkomstkompont i IoT. Inom NR redovisas inte utbetalningar av studielån som en inkomstpост utan som en finansiell transaktion och ökar skuldsättningen i hushållssektorn. Att redovisa studielånen som en inkomst underlättar när inkomstjämförelser görs mellan olika grupper i samhället då studenterna kan tillskrivas en inkomst.

¹ Financial Intermediation Services Indirectly Measured (FISIM)

Sociala förmåner i NR och IoT

Löpande priser, miljarder kronor

Andra löpande transfereringsinkomster

Utöver sociala förmåner redovisas även ett antal inkomsttyper under begreppet andra löpande transfereringsinkomster inom NR. Dessa inkomster består av skadeförsäkringsutfall, inkomstillägg för bostadsrätter, samt inkomster från hushållens icke-vinstdrivande organisationer, offentlig förvaltning och utlandet.

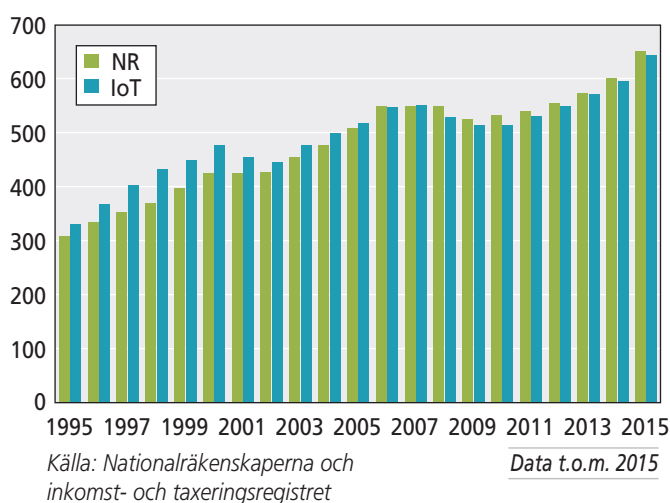
Transfereringsutgifter

Skatter

Inom NR tillkommer en del av motorfordonsskatten samt trängselskatten till hushållens totala skatter. Avdrag görs avseende fastighetsskatter (fastighetsavgifter) som ingår i kalkylen för driftsöverskott av eget hem samt kyrkoavgifter som redovisas som en annan löpande transferering.

Hushållens skatter enligt NR och IoT

Löpande priser, miljarder kronor

Utgifter avseende sociala avgifter

Som nämnts tidigare så redovisas arbetsgivarnas sociala avgifter både under faktorinkomster och transfereringsutgifter i NR till skillnad mot IoT där dessa inte ingår i redovisningen.

Andra löpande transfereringsutgifter

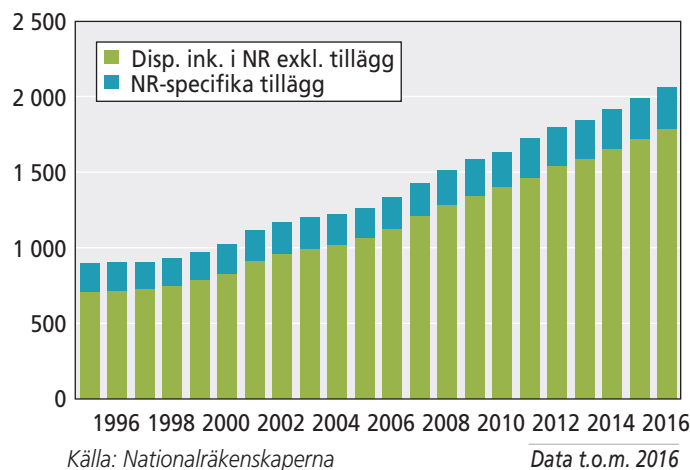
Under andra löpande transfereringsutgifter i NR redovisas skadeförsäkringspremier samt övriga löpande transfereringar främst till hushållens icke-vinstdrivande organisationer, offentlig förvaltning och utlandet.

Sammanfattning av NR-specifika tillägg

I diagrammet nedan visas summan av de specifika NR-tilläggen till hushållens disponibla inkomster i form av pensionsfondstjänster, kvarhållna utdelningar i fonder, delmängd av kapitalavkastning tillräknade försäkringstagare, FISIM, BRF-tillägg, egnahems-tillägg, löner från utlandet, svart enskild näringsverksamhet och svarta löner. År 2016 som är det senaste publicerade året var dessa tillägg preliminärt 276 miljarder kronor vilket motsvarar drygt 13 procent av hushållens totala disponibla inkomster.

NR-specifika tillägg till hushållens disponibla inkomster

Löpande priser, miljarder kronor

Kontaktperson: Mattias Bågling 010-479 45 27

Tidigare fördjupningsartiklar

Titel	Nummer	Sid
Effekter för hushållens ekonomi i statens budget för 2017	2017:1	8
Stora IKT-investeringar inom el- och fastighetsbranschen	2017:1	11
Multifaktorproduktivitet står för en tredjedel av tillväxten	2017:1	14
Bostadsbyggandet präglar utvecklingen i byggbranschen	2016:4	16
Ökad internationalisering i byggbranschen	2016:4	21
Vanligast med överskott inom ROT-branscher	2016:4	23
Billigare livsmedel i södra Sverige	2016:3	17
Ökad FoU genererar större intäkter från utlandet	2016:3	21
Utbildning och forskning anställer flest i det civila samhället	2016:3	24
Nationalförmögenheten ger en bättre bild av hushållens tillgångar	2016:2	16
Sänkt risknivå i hushållens sparande	2016:2	20
Ny dokumentation av nationalräkenskaperna	2016:2	23
Fler asylsökande höjer BNP	2016:1	18
Asylinvandringen skapar utmaningar för statistiken	2016:1	20
Större BNP-effekt från produktskatterna	2016:1	23
Tjänstesektorn i storstäderna stark drivkraft	2016:1	24
Asylsökandes påverkan i NR-systemet	2015:4	18
BNP per capita	2015:4	20
Offentliga finanser	2015:4	21
Offentlig skuld i Sverige och Europa	2015:4	24
Ökat tjänsteinnehåll i konsumtionen sedan 80-talet	2015:3	18
Hushållen med högst inkomster ökade sparandet mest	2015:3	23
Valutakursens påverkan på inflationen	2015:2	18
Redovisningen av import och export av FoU påverkas av ENS 2010	2015:2	21
Makroekonomiska obalanser i Sverige och Europeiska unionen	2015:2	22
Tjänsteexporten allt viktigare för ekonomin	2015:1	20
Valutakursens påverkan på importprisindex	2015:1	23
Balansräkningarnas kopplingar till investeringar	2015:1	26
Omläggningen till ENS 2010 medför ändrad EU-avgift	2014:4	17
Förändrad redovisning av premiepensionen	2014:4	19
Anpassning av nationalräkenskaperna till ENS 2010	2014:3	20
Ingen dramatisk tjänsteprisnedgång	2014:3	22
Nya konstantsskatteindex	2014:3	25
ENS 2010 och allmän översyn medför förändringar av NR	2014:2	18
Vad händer i NR när FoU blir investering i ENS 2010?	2014:2	22
Betydande omfördelningseffekter mellan inkomstgrupper	2014:1	23

ANSVARIG UTGIVARE

Elisabeth Hopkins

FRÅGOR OM INNEHÅLLET I DENNA PUBLIKATION

Jenny Lunneborg, redaktör	010-479 44 42
Sofia Nilsson, redaktör	010-479 41 16
Karl-Johan Bergström	010-479 42 37
Mattias Bågling	010-479 45 27
Daniel Lennartsson	010-479 64 29

GRAFISK FORM

Monica Andersson	010-479 43 62
------------------	---------------

Förfrågningar kan även göras via e-post: förnamn.efternamn@scb.se.